

Osmanly türkmen döwletiniň dörejegini ýetmiş ýyl öñünden aýdan alym

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Osmanly türkmen döwletiniň dörejegini ýetmiş ýyl öñünden aýdan alym OSMANLY TÜRKMEN DÖWLETINIŇ DÖREJEGINI ÝETMIŞ ÝYL ÖÑÜNDEN AÝDAN ALYM

Ibn Araby hezretleriniň ady bilen köpiňiz «Direliş. Ärtogrul» teleserialynyň üsti bilen tanyş bolmaly. Onuň obrazyny Golliwudyň türkiýeli ussat aktýory Osman Soýkut janlandyrýar. Beýik pir Osmanly türkmen döwletiniň dörejekdigini ýetmiş ýyl öñünden habar beripdir. Bu habar gulakdan gulaga degip gelen rowaýat däl. Ibn Arabynыň “Eş-Şejeratün-Numaniýye fid-Dewletil-Osmaniýye” (*‘Osmanly döwletiniň nesil daragty’*) atly kitabynda gelejekde jahana ýaň saljak bu şanly imperiyanyň dörejekdigi habar berilýär.

Şu ýerde Muhiddin ibn Araby muny nädip öñünden habar berip bildikä diýen sorag döreýär. Beýik alym muny ylmy-jifire (ebjet hasabyna) we Gurhandaky käbir aýatlara salgylanyp aýdypdyr. Ol şol bir wagtyň özünde Ýowuz Soltan Selim barada we soltanyň öz mazaryny tapjakdygy, şeýle-de gelejekdäki käbir patyşalaryň häsiýetli aýratynlyklary, Osmanly patyşasy Myrat IV-niň Bagdady eýelejekdigi we iň soňky patyşanyň Soltan Wahdetdin boljakdygy barada geň-taňsy maglumatlary habar beripdir.

■ Osmanly döwletiniň guruljagyny ýetmiş ýyl öñünden aýdan pir

Türkiýäniň häzirki Edirne kitaphanasында saklanýan we Efrany tarapyndan terjime edilen bu kitapda täsin we ähmiýetli iki aýratynlyk göze ilýär: ol hem eseriň Osmanly döwleti döremezinden ýetmiş ýyl öň ýazylandygy we döreýisinden tä

ýykylýança osmanly taryhyndaky möhüm wakalara ýşarat edýändigidir.

Heniz Osman Gazy dünýä inmänkä we Osmanly döwletiniň ady-eseri ýokka Ibn Araby onuň tiz wagtdan dörejekdiginiň buşlugyny beripdir hem-de özüniň Osmanly döwletini goldaýandygyny açyk beýan edipdir.

Ibn Araby kitabynda diňe Osmanly döwletiniň guruljakdygyny aýdyp çäklenmeýär, ol Osmanly döwletiniň höküm süren döwründe ýuze çykjak birgiden wakalary birnäçe asyr öňünden habar beripdir.

Ibn Araby Siriýanyň we Müsüriň Osmanly döwletine birikdirilmegi, Ýowuz Selimiň Siriýa gelmegi netijesinde öz gabyrynyň tapyljakdygy, Hafyz paşanyň Bagdady dokuz aýlaw gabawda saklasa-da, şäheri alyp bilmejekdigi, ýeňisiň baryýogy kyrk günüň içinde Soltan Myrat IV-e nesip etjekdigi, Soltan Abdyleziziň janyna kast ediljekdigi ýaly birnäçe wakany rumuz (manysy gizlin ýşaratlar) arkaly beýan edipdir. Ol türkmenler hakynda: «Türklere muzaffaryyet (ýeňiş) we sagadat garaşýar» diýip ýazypdyr.

■ **Ibn Arabynyň öñden görüjiliği**

Ibn Araby kitabynda ilki bilen «tilsim eýesi ilkinji Sinden», ýagny «Birinji Selim» diýip tanalan Ýowuz Selimden söz açyp, onuň tagta çykyşynyn Fatih Soltan Mämmetden soň boljakdygyna ýşarat edipdir. Onuň gazanjak iň uly tilsiminiň halyflykdygyny aýdypdyr we halyflygyň osmanlylara «Siniň» – Selimiň eli bilen geçjekdigini ýazypdyr.

«Şejere eýeleri döwründäki gapma-garşylykly we çetin Ri» jümlesi bilen Ýowuz Selimiň Ridaniýe ýörişine ýşarat edýär. Şeýle-de **«bir nutuk bilen baglanychkly özüne ýşarat edilip»** jümlesi Çaldyran söweşinde ýörişiň uzaga çekmesinden nägile bolan esgerlere ýüzlenip eden taryhy çykyşyna ýşarat edýär. Jümläniň dowamyndaky **«çatyk gaşlylyk menzillerinden Ya menzilinde tapyldy»** sözleri bilen Ýowuzyň çatyk (arasy bitişen) gaşlydygyna we Ýowuz (Ýawuz) lakanlydygyna ünsi çekýär.

Mundan soň Ibn Araby habaryny beren «Sininiň» «**ýeňišden ruhlanyp Şine baran wagtynda**» özüniň weýran bolan guburyny tapjakdygyny ýazypdyr. Bu waka onuň edil öz ýazyşy ýaly ýagdaýda bolup geçipdir. Soltan Selim Muhiddin Arabynyň ýitipyok bolup giden mazaryny tapdyryp, üstüne kümmet, gapdalyna-da bir metjit saldyrýar.

Ibn Araby hezretleri “Eş-Şejeratün-Numaniýye fid-Dewletil-Osmaniýye” atly eseriniň soňky bölümünde «**Soňky Mim**» rumuzy bilen ýşarat eden «**Iň soňky Mämmediň**», ýagny, Soltan Mämmet Wahdetdiniň Osmanly döwletiniň patyşasy boljakdygyny, osmanly sultanlygynyň we dinastiýasynyň şondan tamamlanjakdygyny habar beripdir: «**Bu zatlar soňky Mimiň julusyna** (ýagny, ýuze çykyşyna) **çenli dowam eder. Onuň julusy «gabahatlyklarymız sebäpli bela-beterlere duçar bolduk!» diýilýänçä dowam eder.**» Şeýle-de beýik pir Osmanly döwletiniň ýykylmasyndan soňky döwürde ahyrzaman pitneleriniň ýuze çykjagyny we adamzadyň gapma-garşylykly günleri başdan geçirjegini habar beripdir.

@ Kitapçylar. Geň-taňsy wakalar